অধ্যায় ১০ ঃ ভাৰতীয় ন্যায়পালিকা ঃ উচ্চতম ন্যায়ালয় আৰু উচ্চ ন্যায়ালয়, ন্যায়িক সমীক্ষা আৰু ন্যায়িক সক্ৰিয়তা

অধ্যায় গাঁথনি

১০.১ উদ্দেশ্য

১০.২ পৰিচয়

১০.৩ উচ্চতম ন্যায়ালয়

১০.৪ উচ্চ ন্যায়ালয়

১০.৪.১ অধস্তন আদালত

১০.৫ ন্যায়িক সমীক্ষা, ন্যায়িক সক্ৰিয়তা আৰু ভাৰতৰ ন্যায়ালয়ৰ স্বাধীনতা

১০.৫.১ ন্যায়িক সমীক্ষা

১০.৫.২ ন্যায়িক সক্ৰিয়তা

১০.৫.৩ ভাৰতৰ ন্যায়ালয়ৰ স্বাধীনতা।

১০.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

১০.৭ অধিক জানিবলৈ

১০.৮ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১০.৯ আৰ্হি প্ৰশ্ন

১০.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- ভাৰতৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ গঠন, ক্ষমতা আৰু কাৰ্যাৱলীৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব পাৰিব
- ভাৰতৰ উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ গঠন, ক্ষমতা আৰু কাৰ্যাৱলীৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব পাৰিব
- ন্যায়িক সমীক্ষাৰ ধাৰণা আৰু কাৰ্যকাৰীতা ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- ন্যায়িক সক্ৰিয়তাৰ ধাৰণা আৰু কাৰ্যকাৰীতাৰ ব্যাখ্যা আগবঢ়াব পাৰিব
- ভাৰতৰ ন্যায়ালয়ৰ স্বাধীনতা সম্পৰ্কে বৰ্ণনা কৰিব পাৰিব।

১০.২ পৰিচয়

আমাৰ ভাৰততএক স্বাধীন আৰু সম্পূৰ্ণ ন্যায়িক ব্যৱস্থা আছে। অন্য যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ বিপৰীতে ভাৰতত দেশখনৰ বাবে একক আৰু কেন্দ্ৰীভূত ন্যায়িক ব্যৱস্থা আছে। বাজ্যিক পৰ্য্যায়ত উচ্চ ন্যায়ালয় আৰু তাৰ তলত অধস্তন ন্যায়ালয় আছে। এই অধ্যায়টিত আমি উচ্চতম ন্যায়ালয়, উচ্চ ন্যায়ালয়, ন্যায়িক সমীক্ষা, ন্যায়িক সক্ৰিয়তা আৰু ন্যায়িক স্বাধীনতাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম।

১০.৩ উচ্চতম ন্যায়ালয়

উচ্চতম ন্যায়ালয় ভাৰতৰ শিখৰত অৱস্থিত আপীল ন্যায়ালয়। ভাৰতৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ বিভিন্ন দিশসমূহ এনেধৰণৰ—

গঠন ঃ

বর্তমান সময়ত, উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ মুঠ অনুমোদিত সংখ্যাগত বল হ'ল ৩১জন। ই গঠিত হয় ৰাষ্ট্রপতিয়ে নিযুক্ত কৰা মুখ্য ন্যায়াধীশ আৰু ৩০ জন আন ন্যায়াধীশেৰে। মুখ্য ন্যায়াধীশৰ অনুৰোধ মর্মে ৰাষ্ট্রপতিয়ে এজন অর্ধ ন্যায়াধীশ নিয়োগ কৰিব পাৰে।

নিযুক্তি ঃ

উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশ আৰু ৰাজ্যিক উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশ সকলৰ লগত আলোচনা কৰি ভাৰতৰ ৰাষ্ট্রপতিয়ে ন্যায়াধীশসকলক নিয়োগ কৰে। মুখ্য ন্যায়াধীশৰ বাদে অন্যান্য ন্যায়াধীশসকলৰ নিয়োগৰ ক্ষেত্রত মুখ্য ন্যায়াধীশৰ সৈতে আলোচনা কৰিবলৈ ৰাষ্ট্রপতি বাধ্য।

যোগ্যতা ঃ

উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশসকল—

- ভাৰতীয় নাগৰিক হ'ব লাগিব।
- তেওঁৰ কোনো উচ্চ ন্যায়ালয়ত পাঁচ বছৰ ন্যায়াধীশ হিচাপে কাম কৰাৰ অভি জ্ঞতা থাকিব লাগিব; অথবা
- তেওঁৰ কোনো উচ্চ ন্যায়ালয়ত একেলেথাৰিয়ে দহ বছৰ অধিবক্তা হিচাপে কাম কৰাৰ অভিজ্ঞাতা থাকিব লাগিব।
- ৰাষ্ট্রপতিৰ মতে তেওঁ এজন বিশিষ্ট আইনজ্ঞ হ'ব লাগিব।

কার্যকাল ঃ

উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশসকলে ৬৫ বছৰ পূর্ণ হ'লে অৱসৰ গ্রহণ কৰে। তেওঁ নিজেও পদৰ পৰা পদত্যাগ কৰিব পাৰে।

অপসাৰন ঃ

ন্যায়াধীশ এজনৰ বিৰুদ্ধে অসদাচৰণ নাইবা অসমর্থতাৰ অভিযোগ সংসদৰ উভয় সদনত উত্থাপিত হ'লে আৰু উভয় সদনত উপস্থিত সদস্যৰ দুই তৃতীয়াংশ আৰু মুঠ সদস্যৰ গৰিষ্ঠসংখ্যক ভোটত গৃহীত হ'লে ৰাষ্ট্রপতিয়ে ন্যায়াধীশ গৰাকীক অপসাৰন কৰিব পাৰে। ই এজন মুখ্য ন্যায়াধীশ আৰু ২৫জনতকৈ কম ন্যায়াধীশ লৈ গঠিত। মুখ্য ন্যায়াধীশৰ অনুৰোধ মর্মে ৰাষ্ট্রপতিয়ে এজন অর্ধ ন্যায়াধীশ নিয়োগ কৰিব পাৰে।

ক্ষমতা আৰু কার্যাৱলী ঃ

উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ক্ষমতাসমূহক মৌলিক, আপীল আৰু পৰামর্শ দানৰ ক্ষমতা- এই

তিনিভাগত ভগাব পাৰি—

- *মৌলিক ক্ষেত্রাধিকাৰ ঃ*

এই ক্ষমতাৰ অধীনত উচ্চতম ন্যায়ালয়ে এনেধৰণৰ বিবাদসমূহ মীমাংসা কৰে— (ক) ভাৰত চৰকাৰ আৰু এক বা একাধিক ৰাজ্যিক চৰকাৰৰ মাজত বিবাদ (খ) এটা পক্ষত ভাৰত চৰকাৰৰ লগত এক বা একাধিক ৰাজ্যিক চৰকাৰ আৰু আন পক্ষত এক বা একাধিক ৰাজ্যিক চৰকাৰ (গ) দুখন বা ততোধিক ৰাজ্যিক চৰকাৰৰ মাজত হোৱা বিবাদ।

- *আপীল বিচাৰ ক্ষেত্রাধিকাৰ ঃ*

এই ক্ষমতাৰ অধীনত উচ্চতম ন্যায়ালয়ে তলত দিয়া গোচৰ সমূহ আপীল কৰিব পাৰে—

(ক) সাংবিধানিক আপীল ঃ সংবিধান বলবত সম্পর্কীয় মোকর্দমা উচ্চতম ন্যায়ালয়ে আপীল কৰিব পাৰে।

(খ) দেৱানী গোচৰ ঃ উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ৰায়ৰ বিৰুদ্ধে উচ্চতম ন্যায়ালয়ত দেৱানী গোচৰ আপীল কৰিব পাৰে। এই গোচৰত উচ্চ ন্যায়ালয়ে প্রমাণ-পত্র দিব লাগিব যে আপীল কৰিব বিচৰা বিষয়বস্তুৰ লগত সর্বসাধাৰণৰ বাবে গুৰুত্বপূর্ণ আইনৰ প্রশ্ন জড়িত আছে।

(গ) ফৌজদাৰী গোচৰ ঃ উচ্চ ন্যায়ালয়ে দিয়া ৰায়, চূড়ান্ত সিদ্ধান্ত বা আদেশৰ বিৰুদ্ধে উচ্চতম ন্যায়ালয়ত আপীল কৰিব পাৰি। সাধাৰণতে ফৌজদাৰী বিষয়ত উচ্চ ন্যায়ালয় চূড়ান্ত আপীল আদালত। কিন্তু সংসদে উচ্চতম ন্যায়ালয়ক উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ফৌজদাৰী গোচৰৰ বিৰুদ্দে আপীল কৰিবৰ বাবে বিশেষ ক্ষমতা দিছে।

- *পৰামর্শ দানৰ ক্ষমতা ঃ* উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ পৰামর্শ দানৰ ক্ষমতাও আছে। ৰাষ্ট্রপতিৰ ওচৰত আইন নাইবা তথ্য সংক্রান্ত বিষয় উদ্ভৱ হ'লে বা উদ্ভৱ হোৱাৰ সম্ভাৱনা থাকিলে, তেওঁ তেনে বিষয়ত উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ মতামত বিচাৰিব পাৰে। উচ্চতম ন্যায়ালয়ে ৰাষ্ট্রপতিৰ প্রশ্নৰ পৰামর্শ দিয়ে কিন্তু ই কোনো দলৰ ওচৰত বাধ্য নহয়।
- *অভিলেখ আদালত ঃ* উচ্চতম ন্যায়ালয়ে অভিলেখ আদালত হিচাপেও কাম কৰে। উচ্চতম ন্যায়ালয়ে অনুমোদন জনোৱা সিদ্ধান্ত আৰু গোচৰ সমূহ আইন আৰু কার্যবিৱৰণী হিচাপে সংৰক্ষন কৰা হয়। এই অভিলেখৰ বৃহৎ প্রামাণিক মূল্য আছে।
- *নির্দেশ, আদেশ বা হুকুম ঃ* উচ্চতম ন্যায়ালয় নাগৰিকৰ মৌলিক অধিকাৰৰ ৰক্ষক বুলি আখ্যা দিয়া হয়। এই উদ্দেশ্যে ইয়াক কিছুমান নির্দিষ্ট হুকুম দিয়াৰ অধিকাৰ দিয়া হয়, যেনে- হাজোতত ৰখা মানুহক বিচাৰকৰ ওচৰলৈ নিয়াৰ পৰৱান, ওপৰ আদালতৰ হুকুম, নিষেধাজ্ঞা, ইত্যাদি। ই আদেশ আৰু নির্দেশ দিব পাৰে।
- *আদালতৰ অপমান ঃ* আদালতক অপমান কৰা ব্যক্তিক উচ্চতম ন্যায়ালয়ে শাস্তি দিব পাৰে। আদালতৰ অপমানে ন্যায়ালয়ৰ বিচাৰক সমালোচনা কৰা, ন্যায়াধীশ আৰু আদালতক সমালোচনা কৰা, আদালতৰ সিদ্ধান্ত মানিবলৈ অস্বীকাৰ কৰা, আদালতৰ বিৰুদ্ধে ক্ষতিকাৰী মন্তব্য প্রেৰণ কৰা আদিক সূচাই।

- *বিচাৰৰ সিদ্ধান্ত আৰু আদেশৰ সমীক্ষা* ঃ উচ্চতম ন্যায়ালয়ে আগতে দিয়া সিদ্ধান্তসমূহৰ ওপৰত সমীক্ষা চলাব পাৰে। ই— (ক) কিছুমান নতুন বিষয় বা প্রমাণ আহে (খ) ইয়াৰ অভিলেখৰ মতে কোনো ভুল পালে আৰু (গ) পর্যাবেক্ষণৰ যথাযোগ্য কাৰণ পালে এই কাম কৰে।
- *সংবিধানৰ অভিভাৱক* ঃ ভাৰতৰ উচ্চতম ন্যায়্যালয়ক সংবিধানৰ অভিভাৱক বুলি আখ্যা দিয়া হয়। ই সংবিধানৰ সর্বোচ্চ বা শেষ ব্যাখ্যাকাৰী। উচ্চতম ন্যায়্যলয়ে দিয়া সংবিধানৰ ব্যাখ্যা সন্মানযোগ্য।
- *ন্যায়িক সমীক্ষা* ঃ উচ্চতম ন্যায়্যালয়ে সংসদ, ৰাজ্যিক বিধানমণ্ডলে প্রণয়ন কৰা আইন আৰু কার্যপালিকাই গ্রহন কৰা সিদ্ধান্ত সংবিধান সম্মত হয়নে নহয় পর্যবেক্ষণ কৰে। যদি তেনেকুৰা আইন বা কার্যকৰী সিদ্ধান্ত অসাংবিধানিক বুলি প্রমাণিত হয় তেতিয়া তাক অবৈধ বুলি ঘোষণা কৰে।
- *ৰাজহুৱা স্বার্থজনিত গোচৰ* ঃ যদি পীড়িত পক্ষই আদালতত কোনো গোচৰ নতৰে কিন্তু সেই গোচৰৰ লগত জড়িত নথকা কোনো ব্যক্তিয়ে গোচৰ তৰে আৰু গোচৰটো যদি জনস্বার্থজনিত হয় তেতিয়া ৰাজহুৱা স্বার্থজনিত গোচৰটো পোষন কৰা বা নকৰাটো উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ক্ষমতাৰ ভিতৰত পৰে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ঃ ভাৰতত আপীলৰ সর্বোচ্চ আদালত কোনখন?

.....

প্রশ্ন নং ২ঃ ভাৰতত এক একক আৰু কেন্দ্রীভূত ন্যায়পালিকা আছে। (শুদ্ধ /অশুদ্ধ)

.....

প্রশ্ন নং ৩ঃ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশসকলৰ অৱসৰৰ বয়স কিমান?

.....

প্রশ্ন নং ৪ঃ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশসকলৰ যোগ্যতাবোৰ কি কি?

.....

.....

.....

.....

জানি থোৱা ভাল

১) বৰ্তমান লোক আদালত আৰু ৰাজহুৱা স্বাৰ্থজনিত গোচৰ ভাৰতৰ ন্যায়িক ব্যৱস্থাৰ দুটা নতুন কৌশল। ই দুখীয়া আৰু দলিত সকলৰ বাবে খৰতকীয়া আৰু সহায়ক ন্যায়িক সুবিধাৰ ব্যৱস্থা কৰিছে।

২) লেখ হ'ল আদালতৰ এক আনুস্থানিক লিখিত নির্দেশ। হাজোতত দিয়া হুকুমনামা এজন ৰাজবন্দী ব্যক্তিৰ প্রতিকাৰৰ উপায়। উচ্চ আদালত সমূহে ইয়াৰ তলতীয়া আদালত সমূহক কিছুমান আইনসঙ্গত বিষয়ত দিয়া আদেশ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ক্ষেত্রাধিকাৰৰ ভিতৰত পৰে। উচ্চ আদালতে তলতীয়া আদালতৰ নিষেধাজ্ঞাৰ হুকুমত বাধা দিব পাৰে আৰু ই উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ক্ষেত্রাধিকাৰৰ অধীন নহয়। ৰাজহুৱা কার্যালয়ত নিয়োগ নকৰা ব্যক্তিক তাত কাম কৰা ক্ষমতাৰ বিপৰীতে আদালতে হুকুম দিয়ে। উচ্চ আদালতে নিম্ন আদলতক কোনো গোচৰৰ তথ্য বিচাৰিব পাৰে।

১০.৪ উচ্চ ন্যায়ালয়

সংবিধানে প্রত্যেকখন ৰাজ্যত উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ব্যৱস্থা কৰিছে যি উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ অধীনত কাম কৰে, কিন্তু কিছুমান গোচৰত এখন উচ্চ ন্যায়ালয়ে এখনতকৈ অধিক ৰাজ্যৰ কাম কৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ে অসমৰ বাদেও উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ অন্য ৰাজ্যৰ কাম কৰে।

গঠন ঃ

উচ্চ ন্যায়ালয় এজন মুখ্য ন্যায়াধীশ আৰু অন্যান্য ন্যায়াধীশক লৈ গঠিত। উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশৰ সংখ্যা নির্ধাৰিত নহয়। ৰাষ্ট্রপতিয়ে উচ্চ ন্যায়ালয়লৈ এজন যোগ্য ব্যক্তিক তদর্থ ন্যায়াধীশ হিচাপে দুবছৰৰ বাবে নিয়োগ কৰে।

নিয়োগ ঃ

উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশ সকলক ৰাষ্ট্রপতিয়ে নিয়োগ কৰে। উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ মুখ্য ন্যায়াধীশ নিয়োগৰ ক্ষেত্রত ভাৰতৰ মুখ্য ন্যায়াধীশ আৰু ৰাজ্যৰ ৰাজ্যপালৰ লগত ৰাষ্ট্রপতিয়ে আলোচনা কৰে।

যোগ্যতা ঃ

উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশসকল—

- ভাৰতীয় নাগৰিক হব লাগিব
- তেওঁ ভাৰতবর্ষৰ অন্তর্গত যি কোনো ন্যায়ালয়ত অতি কমেও দহ বছৰ ন্যায়িক সেৱাত কাম কৰা ব্যক্তি হ'ব লাগিব।

- তেওঁৰ কোনো উচ্চ ন্যায়ালয়ত অন্তত দহ বছৰ কাল ওকালতি কৰা অভিজ্ঞতা থাকিব লাগিব।

কার্যকাল ঃ

উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশে ৬২ বছৰ বয়সত অৱসৰ গ্রহণ কৰে। তেওঁ যিকোনো সময়ত নিজৰ পদৰ পৰা পদত্যাগ কৰিব পাৰে।

অপসাৰন ঃ

উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশক ৰাষ্ট্রপতিয়ে অসদাচৰণ বা অসমর্থতাৰ বাবে অপসাৰাণ কৰিব পাৰে।

ক্ষমতা আৰু কার্যৱলী ঃ

উচ্চ ন্যায়ালয়ক তিনি প্রকাৰৰ ক্ষমতা বা ক্ষেত্রাধিকাৰ দিয়া হৈছে। এইবোৰ হৈছে— মৌলিক, আপীল আৰু প্রশাসনীক।

- *মৌলিক ক্ষেত্রাধিকাৰ ঃ* উচ্চ ন্যায়ালয়ে মৌলিক ক্ষেত্রাধিকাৰৰ জড়িয়তে কোনো ব্যক্তি, আইন আৰু চৰকাৰৰ বিপৰীতে মৌলিক অধিকাৰ ভংগৰ অপৰাধত নির্দেশ বা আদেশ দিব পাৰে। উচ্চ ন্যায়ালয়ক বিবাহ, বিবাহ-বিচ্ছেদ, ইচ্ছা-পত্র, ন্যায়ালয়ক অৱমাননা, নৌবিভাগ আদিৰ ক্ষেত্রত সীমিত মৌলিক ক্ষেত্রাধিকাৰ দিয়া হৈছে।
- *আপীল ক্ষেত্রাধিকাৰ ঃ* এই ক্ষমতা অনুসৰি উচ্চ ন্যায়ালয়ত ইয়াৰ তলতীয়া আদালতে দিয়া দেৱানী আৰু ফৌজদাৰী সিদ্ধান্তৰ বিপৰীতে আপীল কৰিব পাৰে।
- *প্রশাসনিক ক্ষমতা ঃ* এই ক্ষমতাৰ দ্বাৰা উচ্চ ন্যায়ালয়ে অন্যান্য অধস্তন আদালতৰ কাম-কাজ পৰিচালনা কৰাৰ অধিকাৰ পায়। ই সেইসমূহ আদালতৰ কার্যবিবৰণী পৰিচালনা কৰিবৰ বাবে নীতি নির্ধাৰণ কৰে। উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ আলোচনামর্মে ৰাজ্যৰ অধস্তন আদালতৰ ন্যায়াধীশসকলক নিযুক্তি, পদোন্নতি আৰু পৰিৱর্তন কৰা হয়।
- *অন্যান্য ক্ষেত্রাধিকাৰ ঃ*

  (ক) উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ বিচাৰক আইনসংগত বিচাৰ বুলি গণ্য কৰা হয়,

  (খ) উচ্চ ন্যায়ালয়ে আদালত অপমাননাৰ বাবে অপমাননাৰ কার্যবিবৰণী প্রস্তুত কৰে,

  (গ) উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ দৰে প্রত্যেক উচ্চ ন্যায়ালয়ে ৰাজহুৱা স্বার্থজনিত গোচৰ ক্ষমতা উপভোগ কৰে।

১০.৪.১ অধস্তন আদালত

প্রত্যেক অধস্তন আদালতে উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ অধীনত কাম কৰে। জিলা-আদালত পর্যায়ৰ সর্বোচ্চ হৈছে জিলা আদালত। ফৌজদাৰী গোচৰক জিলা বিচাৰ আৰু দেৱানী গোচৰক চেচন বিচাৰ বুলি কোৱা হয়। এই আদালতৰ বাদেও সহযোগী বিচাৰ, অর্ধ বিচাৰ, মুনচীফ আদালত ইত্যাদি আছে।

উচ্চ ন্যায়ালয়ে জিলা আদালত আৰু অধস্তন আদালত সমূহৰ বিচাৰপতি

সকলৰ নিয়োগ আৰু পদোন্নতি নিয়ন্ত্রণ কৰে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৫ঃ ভাৰতৰ উচ্চ ন্যায়ালয়সমূহৰ গঠন সম্পর্কে আলোচনা কৰক।

.....

.....

.....

প্রশ্ন নং ৬ঃ উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশসকলৰ যোগ্যতা কি কি?

.....

.....

.....

প্রশ্ন নং ৭ঃ উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশক কোনে নিযুক্তি দিয়ে?

.....

প্রশ্ন নং ৮ঃ বিভিন্ন ধৰণৰ অধস্তন আদালতসমূহ বর্ণনা কৰক।

.....

.....

.....

.....

১০.৫ ন্যায়িক সমীক্ষা, ন্যায়িক সক্রিয়তা আৰু ভাৰতৰ ন্যায়ালয়ৰ স্বাধীনতা

১০.৫.১ ন্যায়িক সমীক্ষা

ভাৰতৰ সংসদে প্রণয়ণ কৰা এখন আইন বা কার্য্যপালিকাই গ্রহণ কৰা কোনো সিদ্ধান্ত সংবিধান সন্মত হয় নে নহয় তাক সমীক্ষাৰ জৰিয়তে পৰীক্ষা কৰাটো উচ্চতম আৰু উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ বিশেষ ক্ষমতা। যদি কোনো আইন বা কার্য অসাংবিধানীক বুলি প্রমাণিত হয় তেতিয়া তাক অবৈধ বুলি ঘোষণা কৰে। এইটোৱে বুজাই যে ন্যায়পালিকা সংবিধানৰ অভিভাৱক আৰু ৰক্ষক।

উচ্চ ন্যায়ালয় আৰু উচ্চতম ন্যায়ালয়ে দুটা কাৰণত এই ক্ষমতা উপভোগ কৰে— (১) যদি কোনো আইন বা কার্যপালিকাৰ কাম ইয়াৰ ক্ষমতাৰ অধীনত পৰীক্ষা কৰি প্রস্তুত কৰিব লাগে আৰু (২) যদি ই সংবিধানৰ তৃতীয় অধ্যায়ৰ নাগৰিকৰ মৌলিক অধিকাৰৰ লগত জড়িত হয়।

এইটো উচ্চতম ন্যায়ালয় আৰু উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ গুৰুত্বপূর্ণ ক্ষমতা। এই ক্ষমতাৰ দ্বাৰা দায়িত্ববিহীন আইন আৰু কার্যপালিকাৰ অসংযত ক্ষমতাৰ ব্যৱহাৰৰ পৰা সংবিধানক ৰক্ষা কৰে। ন্যায়ালয়ে এই ক্ষমতাৰ দ্বাৰা আমাৰ মৌলিক অধিকাৰৰ ৰক্ষণাবেক্ষণ দিয়ে।

ন্যায়িক সমীক্ষাৰ ধাৰণাটো ১৮০৩ চনত মাৰবাৰী বনাম মেদিচন গোচৰৰপৰা আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্রত উৎপত্তি হৈছিল। আমেৰিকাৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশ জন মার্শ্বালে এই গোচৰৰ ৰায় আমেৰিকা সংবিধানৰ 'আইন ব্যৱস্থা অনুসৰি' (Due process of Law) বুলি উল্লেখ কৰি দিছিল। এই ধাৰা মতে ব্যৱস্থা অনুসৰিৰ অর্থ হৈছে ন্যায় আৰু আইনে প্রাকৃতিক আইনক বুজাইছে। এইটো কৰোতে আইনৰ প্রকৃত অর্থ বাচি উলিয়াইছিল আৰু ন্যায়, সমতা আৰু নৈতিকতাৰ সাধাৰণ নীতি সমূহ পোষন কৰিছিল। মার্শ্বালে গ্রহণ কৰা পদ্ধতিটো উচ্চতম ন্যায়ালয়ত চলি আছে আৰু আদালতে বিভিন্ন গোচৰ সমূহ বিচাৰ কৰোতে নতুন আইন প্রস্তুত কৰে। আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্রৰ ন্যায়িক সমীক্ষাই ইয়াক বিশ্বৰ ভিতৰতে শক্তিশালী ন্যায়ালয় ৰূপে গঢ়ি তুলিছে। ভাৰতৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ত যদিও ন্যায়িক সমীক্ষাৰ ব্যৱস্থা আছে, তথাপিও ই আমেৰিকাৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ সমান ক্ষমতাশালী নহয়। ভাৰতত উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়িক সমীক্ষা উপভোগ কৰোঁতে আইনে প্রস্তুত কৰি দিয়া নীতিসমূহ অনুসৰণ কৰিব লাগে। সংবিধানৰ ২১ নং অনুচ্ছেদ মতে আইনে প্রস্তুত কৰা ব্যৱস্থাৰ বাহিৰে অন্য কোনো কাৰণত কোনো ব্যক্তিক নিজৰ জীৱন আৰু স্বাধীনতাৰ পৰা আতৰ কৰিব নোৱাৰি। ইয়াত আইন শব্দটোৱে প্রাকৃতিক আইনক বুজোৱা নাই বৰঞ্চ ৰাজ্যই প্রণয়ন কৰা আইনক বুজাইছে। আনহাতে আদালতে পদ্ধতি মতেহে প্রশ্ন কৰিব পাৰে আৰু যদি পদ্ধতিটো মানি চলা নহয় আদালতে সংসদে প্রণয়ন কৰা কোনো আইন অসাংবিধানিক বুলি ঘোষণা কৰে।

উচ্চতম ন্যায়ালয়ে কোনো আইন অবৈধ বুলি ঘোষণা কৰিব পাৰে উচ্চতম ন্যয়ালয়ৰ সীমিত ন্যায়িক সমীক্ষাৰ ক্ষমতা আছে। এতিয়ালৈকে ই বহুতো গোচৰ কৃতকার্যতাৰে গ্রহণ কৰি কার্যকৰী কৰিছে আৰু সংবিধানৰ ধাৰাসমূহ ৰক্ষা কৰিছে।

১০.৫.২ ন্যায়িক সক্রিয়তা

ভাৰতত ন্যায়ালয়ক সংবিধান ৰক্ষা কৰা আৰু নাগৰিকৰ মৌলিক অধিকাৰ ৰক্ষাৰ ক্ষমতা দিয়া হৈছে। এই ক্ষমতা ন্যায়িক সমীক্ষাৰ দ্বাৰা উপভোগ কৰে আৰু বর্তমান সময়ত এই কৌশলটোৱে ন্যায়িক সক্রিয়তাৰ ৰূপ লৈছে। ন্যায়িক সক্রিয়তাৰ দ্বাৰা আদালতে কার্যপালিকা আৰু বিধান মণ্ডলক তেওঁলোকৰ সমাজৰ প্রতি থকা দায়িত্ব আৰু কর্তব্যৰ সকিয়নি সময়ে সময়ে দি থাকে।

ভাৰতত ন্যায়িক সক্রিয়তাৰ আৰম্ভণি ১৯৮৫ চনৰ পৰা হৈছিল যেতিয়া উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ মুখ্য ন্যায়াধীশ পি. এন. ভাগৱতীয়ে এজন মানসিকভাৱে আঘাত

পোৱা নাগৰিকৰ পৰা 'পোষ্ট' কার্ডত লিখা চিঠি এখন পাইছিল আৰু সেই চিঠিখনকে তেওঁ ৰাজহুৱা স্বার্থজনিত গোচৰলৈ পৰিবর্তন কৰিছিল। ১৯৯০ চনৰ মাজৰ পৰা ন্যায়িক সক্রিয়তা অধিক স্পষ্ট হয়। হাৱালা (Hawala) গোচৰত জড়িত চৰকাৰী আৰু বিৰোধী দলৰ ৰাজনৈতিক নেতাসকলৰ বিৰুদ্ধে অনুসন্ধান কৰি সাংবিধানিক দায়িত্ব পালন কৰাৰ বাবে কেন্দ্রীয় অনুসন্ধান সংস্থা (C.B.I.)ক উচ্চতম ন্যায়ালয়ে দিয়া নির্দেশত ন্যায়িক সক্রিয়তা প্রকাশ পায়। ই প্রাকৃতিক ধংসলীলা, প্রদূষণ নিয়ন্ত্রণ, পুৰণি ঐতিহ্য সংৰক্ষণ, বিধিসম্মত নোহোৱাকৈ চৰকাৰী বাসগৃহ ব্যৱহাৰৰ পৰা বহিস্কাৰ আদিৰ ওপৰত লেখত লৰলগীয়া ৰায় দান কৰে। এনেদৰে ন্যায়পালিকা সমাজৰ বিভিন্ন গোচৰবোৰক লৈ ব্যস্ত যাৰ ফলত সাধাৰণ ব্যক্তিসকল লাভৱান হোৱাৰ লগতে ন্যায়পালিকা নিজেও সক্রিয়ৰূপে থিয় হৈ আছে।

১০.৫.৩ ন্যায়ালয়ৰ স্বাধীনতা

ভাৰতৰ সংবিধানে ভাৰতত এক স্বাধীন আৰু নিৰপেক্ষ ন্যায়ালয়ৰ ব্যৱস্থা কৰিছে। ন্যায়ালয়ৰ স্বাধীনতা ৰক্ষাৰ বাবে কিছুমান ব্যৱস্থা গ্রহণ কৰিছে যিবোৰ তলত দিয়া ধৰণে আলোচনা কৰিব পাৰি -

ন্যায়াধীশ নিযুক্তি ঃ ভাৰতৰ উচ্চতম আৰু উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশ সকলক যোগ্যতাৰ ভিত্তিত নিয়োগ কৰা হয়। তেওঁলোকক ভাৰতৰ ৰাষ্ট্রপতিয়ে নিয়োগ কৰে।

কার্যকালৰ নিৰাপত্তা ঃ ৰাষ্ট্রপতিয়ে ন্যায়াধীশ সকলক নিয়োগ কৰে কিন্তু সংসদে গ্রহণ কৰা প্রস্তাৱ অবিহনে তেওঁ ন্যায়াধীশ সকলক কার্যকাল চলি থকা সময়ত অপসাৰন কৰিব নোৱাৰে।

আর্থিক নিৰাপত্তা ঃ ন্যায়াধীশ সকলক উপযুক্ত বেতন দিয়া হয়। তেওঁলোকৰ দৰমহা কেন্দ্র আৰু ৰাজ্যৰ সঞ্চিত নিধিৰ পৰা দিয়া হয়। তেওঁলোকৰ কার্যকাল চলি থাকোতে দৰমহা কমাব নোৱাৰি।

সুবিধা ঃ ভাট্টা, বিধামূলীয়া বাসগৃহ আদিৰ দৰে বিশেষ সুবিধা ন্যায়াধীশ সকলক দিয়া হয়। ন্যায়াধীশ সকলৰ উপযুক্ত ৰক্ষনাবেক্ষণৰ ব্যৱস্থা আছে।

আদালতৰ অপমান ঃ কোনো গোচৰৰ ওপৰত সিদ্ধান্ত দিওঁতে ন্যায়াধীশসকলক সমালোচনা কৰিব নোৱাৰে। আদালতক অপমান কৰিলে উচ্চ ন্যায়ালয়ে শাস্তি দিব পাৰে। গণতন্ত্রত ন্যায় প্রদানৰ বাবে ন্যায়িক স্বাধীনতাৰ গুৰুত্ব বহু বেছি। সেয়ে ন্যায়ালয়ক কার্যপালিকা আৰু বিধান মণ্ডলে নিয়ন্ত্রণ কৰিব নোৱাৰাকৈ স্পষ্ট আৰু নিৰপেক্ষ ভাৱে প্রতিস্থা কৰা হৈছে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৯ঃ ভাৰতত উচ্চতম ন্যায়ালয়ে ন্যায়িক সমীক্ষা উপভোগ

কৰোতে আইন ব্যৱস্থাই কৰা নীতি অনুসৰণ কৰে (শুদ্ধ / অশুদ্ধ)

.....

প্রশ্ন নং ঃ ভাৰতত কোনটো গোচৰক ন্যায়িক সক্রিয়তাৰ প্রথম গোচৰ বুলি কব পাৰি?

.....

.....

.....

প্রশ্ন নং ১১ঃ ন্যায়ালয়ৰ স্বাধীনতা সূচোৱা দুটা বিষয় উল্লেখ কৰক।

.....

.....

.....

প্রশ্ন নং ১২ঃ কোনো আইনে যদি সংবিধানৰ ধাৰা সমূহ উলংঘা কৰে উচ্চতম ন্যায়ালয়ে তাক অবৈধ বুলি ঘোষণা নকৰে। (শুদ্ধ / অশুদ্ধ)

.....

১০.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- আমাৰ ভাৰততএক স্বাধীন আৰু সম্পূর্ণ ন্যায়িক ব্যৱস্থা আছে। অন্য যুক্তৰাষ্ট্রৰ বিপৰীতে ভাৰতত দেশখনৰ বাবে একক আৰু কেন্দ্রীভূত ন্যায়িক ব্যৱস্থা আছে।
- উচ্চতম ন্যায়ালয় ভাৰতৰ শিখৰত অৱস্থিত আপীল ন্যায়ালয়। উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশসকলক ৰাষ্ট্রপতিয়ে নিয়োগ কৰে।
- উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ক্ষমতাসমূহক মৌলিক, আপীল আৰু পৰামর্শ দানৰ ক্ষমতা- এই তিনিভাগত ভগাব পাৰি। উচ্চতম ন্যায়ালয়ে আদেশ আৰু নির্দেশ দিব পাৰে। ই সংবিধানৰ অভিভাৱক বুলি আখ্যা দিয়া হয়। ৰাজহুৱা স্বার্থজনিত গোচৰ পোষন কৰাটো উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ক্ষমতাৰ ভিতৰত পৰে।
- সংবিধানে প্রত্যেকখন ৰাজ্যত উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ব্যৱস্থা কৰিছে। উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশ সকলক ৰাষ্ট্রপতিয়ে নিয়োগ কৰে।
- উচ্চ ন্যায়ালয়ক তিনি প্রকাৰৰ ক্ষমতা বা ক্ষেত্রাধিকাৰ দিয়া হৈছে। এইবোৰ হৈছে— মৌলিক, আপীল আৰু প্রশাসনীক।
- প্রত্যেক অধস্তন আদালতে উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ অধীনত কাম কৰে। জিলা-আদালত পর্যায়ৰ সর্বোচ্চ হৈছে জিলা আদালত।

- ভাৰতৰ সংবিধানে ভাৰতত এক স্বাধীন আৰু নিৰপেক্ষ ন্যায়ালয়ৰ ব্যৱস্থা কৰিছে। ন্যায়ালয়ৰ স্বাধীনতাৰক্ষ বাবে কিছুমান ব্যৱস্থা গ্রহণ কৰিছে যেনে ন্যায়াধীশ সকলৰ কার্যকালৰ নিৰাপত্তা, আদালতৰ অপমান (আদালতক অপমান কৰিলে উচ্চ ন্যায়ালয়ে শাস্তি দিব পাৰে) ইত্যাদি।

১০.৭ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্রন্থ ঃ

১) গগৈ, অধ্যাপক পুৰন্দৰ ২০০০। *ভাৰতৰ প্রশাসন আৰু ৰাজনীতি*। গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

২) শর্মা, দুর্গা কান্ত , ৰফিক, জামান আৰু শর্মা ,ড° পূৰবী ২০০৫। *স্নাতক মহলাৰ ভাৰতীয় ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা— এক আলোকপাত* । গুৱাহাটী ঃ অসম বুক ডিপ'।

৩) পাল, ড° কৃপেশ চন্দ্র আৰু নায়ক, প্রতুল চন্দ্র ২০১১। *স্নাতক মহলাৰ ভাৰতৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা*। গুৱাহাটী ঃ অৰুণ প্রকাশন।

ইংৰাজী গ্রন্থ ঃ

1) Chander, Prakash.(2000). *Indian Government and Politics*. New Delhi :Cosmos Bookhive Pvt. Ltd.

2) Ghai, K.K.(2007). *Indian Government and Politics*.New Delhi: Kalyani Publishers.

3) Kapur, Anup Chand and Misra, K.K. (2006). *Select Constitutions.*New Delhi : S. Chand and Company.

4) Pylee, M,V. (2006). *Constitutional Government in India.* New Delhi:S. Chand and Company.

১০.৮ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ উচ্চতম ন্যায়ালয়।

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ শুদ্ধ।

৩ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ ৬৫ বছৰ বয়স

৪ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশসকল—

- ভাৰতীয় নাগৰিক হব লাগিব।
- তেওঁৰ কোনো উচ্চ ন্যায়ালয়ত পাঁচ বছৰ ন্যায়াধীশ হিচাপে কাম কৰাৰ অভি জ্ঞতা থাকিব লাগিব; অথবা
- তেওঁৰ কোনো উচ্চ ন্যায়ালয়ত একেলেথাৰিয়ে দহ বছৰ অধিবক্তা হিচাপে কাম কৰাৰ অভিজ্ঞতা থাকিব লাগিব।

৫ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ উচ্চ ন্যায়ালয় এজন মুখ্য ন্যায়াধীশ আৰু অন্যান্য ন্যায়াধীশক লৈ গঠিত। উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশৰ সংখ্যা নির্ধাৰিত নহয়। ৰাষ্ট্রপতিয়ে উচ্চ ন্যায়ালয়লৈ এজন যোগ্য ব্যক্তিক তদর্থ ন্যায়াধীশ হিচাপে দুবছৰৰ বাবে নিয়োগ কৰে।

৬ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশসকল—

- ভাৰতীয় নাগৰিক হব লাগিব
- তেওঁ ভাৰতবর্ষৰ অন্তর্গত যিকোনো ন্যায়ালয়ত অতি কমেও দহ বছৰ ন্যায়িক সেৱাত কাম কৰা ব্যক্তি হ'ব লাগিব।
- তেওঁৰ কোনো উচ্চ ন্যায়ালয়ত অন্তত দহ বছৰ কাল ওকালতি কৰা অভিজ্ঞতা থাকিব লাগিব।

৭ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ ভাৰতৰ ৰাষ্ট্রপতি।

৮ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ প্রত্যেক অধস্তন আদালতে উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ অধীনত কাম কৰে। জিলা আদালতসমূহ জিলা পর্যায়ৰ সর্বোচ্চ আদালত। ফৌজদাৰী গোচৰক জিলা বিচাৰ আৰু দেৱানী গোচৰক চেচন বিচাৰ বুলি কোৱা হয়। এই আদালতবোৰৰ বাদেও সহযোগী বিচাৰক, অর্ধ বিচাৰক, মুনচিফ ইত্যাদি আছে।

৯ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ শুদ্ধ।

১০ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ ভাৰতত ন্যায়িক সক্রিয়তাৰ আৰম্ভণি ১৯৮৫ চনৰ পৰা হৈছিল যেতিয়া উচ্চতম ন্যায়ালয়ত মুখ্য ন্যায়াধীশ পি. এন. ভাগৱতীয়ে এজন মানসিকভাৱে আঘাত পোৱা নাগৰিকৰ পৰা 'পোষ্ট' কার্ডত লিখা চিঠি এখন পাইছিল আৰু সেই চিঠিখনকে তেওঁ ৰাজহুৱা স্বার্থজনিত গোচৰলৈ পৰিবর্তন কৰিছিল।

১১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ ন্যায়াধীশ নিযুক্তি ঃ ভাৰতৰ উচ্চতম আৰু উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশসকলক যোগ্যতাৰ ভিত্তিত নিয়োগ কৰা হয়। তেওঁলোকক ভাৰতৰ ৰাষ্ট্রপতিয়ে নিয়োগ কৰে। কার্যকালৰ নিৰাপত্তা ঃ ৰাষ্ট্রপতিয়ে ন্যায়াধীশ সকলক নিয়োগ কৰে কিন্তু সংসদে গ্রহণ কৰা প্রস্তাৱ অবিহনে তেওঁ ন্যায়াধীশসকলক কার্যকাল চলি থকা সময়ত অপসাৰন কৰিব নোৱাৰে।

১২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ অশুদ্ধ।

১০.৯ আৰ্হি প্ৰশ্ন

ক) বস্তুধৰ্মী প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ঃ ভাৰতৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশসকলক কোনে নিয়োগ কৰে?

প্ৰশ্ন ২ঃ ভাৰতৰ উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশসকলক কোনে নিয়োগ কৰে?

প্ৰশ্ন ৩ঃ কিমান বছৰ বয়সত উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশে অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে?

প্ৰশ্ন ৪ঃ কোনে উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীষসকলক পদৰ পৰা অপসাৰন কৰে?

খ) চুটি প্ৰশ্ন (১৫০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ঃ ভাৰতৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ মৌলিক ক্ষেত্ৰাধিকাৰ, আপীল বিচাৰ ক্ষেত্ৰাধিকাৰ আৰু পৰামৰ্শ দানৰ ক্ষমতাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ২ঃ ভাৰতৰ উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ মৌলিক ক্ষেত্ৰাধিকাৰ আৰু আপীল বিচাৰ ক্ষেত্ৰাধিকাৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ২ঃ ন্যায়ালয়ৰ স্বাধীনতা ৰক্ষাৰ বাবে কি ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিছে ।

প্ৰশ্ন ৪ঃ ভাৰতৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়িক সমীক্ষাৰ বিষয়ে এক ব্যাখ্যা দাঙি ধৰক।

গ) ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন (৩০০-৫০০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ঃ ভাৰতৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ গঠন, ক্ষমতা আৰু কার্যাৱলীৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ২ঃ ভাৰতৰ উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ গঠন, ক্ষমতা আৰু কার্যাৱলীৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ঃ ন্যায়িক সমীক্ষা আৰু ন্যায়িক সক্রিয়তাৰ বিষয়ে এক ব্যাখ্যা দাঙি ধৰক।

*** ***** ***